

~~217~~

EX BIBLIOTH.

NATIONIS HUNGAR.

VITEBERG.

17-59.

SIGNAT. CLVCCCCXIII.

EXERCITATIO ACADEMICA
POSTERIOR
DE
A T H E I S M O,
Opposita in primis Renato des Cartes, & Matthiæ Knußen.

17
QVAM
In Illustri ad Albim Universitate
Auspice DEO, justissimo Atheismi Vindice,
& PRÆSIDE
M. VALENTINO GREISSING,
Coronâ Transylvano, SEREN. ELECT.
SAX. Alumno.

*Fautore ac Amico honorando, Populari Contubernaliq̃
suo estimatissimo,*
publico eruditorum examini sistit

GEORGIUS TUTIUS Kis-Schenckino
Transylvanus Saxo.

Ad diem 18. Decembr. A. O. R. M DC LXXVII.
IN AUDITORIO VETERIS COLLEGII.

WITTEBERGÆ,
Literis JOHANNIS WILCKIL

*h. 2878
S. Michælis.*

cras ditonabit.

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. Some words are difficult to discern but appear to include:]

[Faint text at the top of the page, possibly a title or header.]

[Faint text in the middle of the page, possibly a list or table.]

[Faint text at the bottom of the page, possibly a signature or date.]

●BOC!●BOC!

On licuit per leges Academicas in Exerci-
tatione priori singula persequi; Qvare
ibi nunc pergemus, ubi illic substitimus.
Restat autem, ut probemus hypothesin
ultimam, nempe, *in iis, quorum unum sit ab*

alio, non dari progressum Caussarum in in-
finitum. Quod in omni genere Caussarum eruditè de-
monstravit Philosophus (a) eumq; ab exceptionibus Alex-
andri aliorumq; vindicavit Petrus Fonseca (β.) Et solent
alias in probando hoc occupatissimi esse Philosophi, nos
brevitatis Studiosi unam saltem tangimus rationem. Qvia
si poneretur processus ille Caussarum in infinitum, seque-
retur totam demum collectionem Caussarum esse effec-
tam, adeoq; & dependentem. Sed posterius absurdum. E.&
prius. Consequentia Majoris patet, quoniam vi admisi pro-
cessus in infinitū, nulla Caussarū esse supponitur, quæ nō
ab alia producta sit. Prob. antecedens. Nam si tota collectio
Caussarum producta, adeoq; & dependens est, aut erit pro-
ducta ab aliquo agente extra istam collectionem existente,
aut ab aliquo in ista comprehenso. Prius affirmare vix au-
debit Atheus, utpote qui nullum agens extra istam collecti-
onem supponit vi sui asserti, sed nec posterius dici potest,
nisi velis circulum committere, paulò ante à nobis reje-
ctum.

a. Lib. 2. Met.
C. 2.
β) in hunc lo-
cum p. 423.
seqq.

§. 6. Interim id saltem observes, me, dum sub ini-
tium §. præced. *Caussarum*, memini, intelligere per *Caus-*

A 2

fas

γ) Inst. Met.
p. 163.

δ) Inst. Met.
p. 163.

ε) Exerc. Met.
lib. 2. Exerc.
4. p. 658. seq.

ζ) Tb. 1. S. 4.

tas, Efficientes, easq; in primis *accidentaliter subordinatas*,
Quas vocat Sthalius (γ) *quaslibet duas Causas ejusdem ge-*
neris quæ ita sunt inter se affectæ, ut altera pendeat aliquo
modo ab altera, non tamen in causando. Quomodo pa-
ter Socratis, & avus ejusdem sunt Causæ Socratis, quoniam
Pater Socratis, etsi non generavit Socratem nisi genera-
tus prius à suis parentibus, tamen in generando Socrate
ab illo, nempe avo Socratis, non pendet. Aliàs verò

dantur etiam Causæ *essentialiter subordinata*, quæ defi-
niente iterum B. Sthalio, (δ) ex Fonseca, sunt, *quælibet*
Causa due ejusdem generis, quæ ita sunt, affectæ inter se,
ut altera ex natura sua pendeat ab altera in causando.
Sic quælibet Creatura subordinatur Deo essentialiter,
quia non potest quicquam agere, nisi simul Deus concu-
rat, atq; ita actio Creaturæ etiam ipsius actio est. Conf.
B. Jac. Mart. (ε).

§. 7. Deniq; uti aliàs demonstraturi existentiam
cujuscunq; rei, certum quendam conceptum supponunt:
ita & nobis cum Atheis, contra quos disputamus, de cer-
to in quodam DEI conceptu (ne vaga & inutilis nostra sit
disceptatio) convenire necessum est. Quid verò nomi-
nè DEI intelligamus, jam tum supra (ζ) à nobis exposi-
tum vide.

§. 8. His ita suppositis & explicatis facile erit argu-
mentari:

Omne quod fit, ab alio fit.

Atqui mundus & quæcunq; in eo, velut ejus partes conti-
nentur, factus est. E.

Mundus & quæcunq; in eo velut ejus partes continen-
tur, ab alio facta sunt.

Major est evidens exiis, quæ exposita sunt in §. 3. Mino-
rem

rem probo per inductionem omnium rerum, quæ in hoc universo velut ejus partes continentur. Suntq; vel *Corruptibiles*, vel *Incorruptibiles*. De illis docet nos & ipsa ratio & experientia, facta aliquando esse. Eo ipso enim quo corruptibiles esse dicuntur, initium & finem agnoscunt. Corruptio enim est Aristoteli (n) *mutatio ab esse ad non esse*; ideoq; res corruptibiles aliquando vel non fuerunt, vel ad minimum potuerunt non esse. Jam si potuerunt illæ res etiam prorsus non esse, oportet ante non fuisse, quàm esse ceperunt: alias si non cepissent demum per aliquam causam, certe non potuissent non esse. Atq; id etiam experientia quotidiana satis nobis constat, quòd quæ hodie dantur in humana specie e.g. individua, per generationem esse singula inceperint, quæ suppleant defectum, qui ex interitu pristinorum contigerit. Unde manifestum est colligere, idem esse judicium habendum non tantum de cæteris individuis in sua quavis specie existentibus, sed etiam de omnibus omnino, nullo excepto, quocunq; etiam tempore vixerint. Quandoquidem si vel unum saltem individuum non factum esset, adeoq; fuisset independens, tum non eandem Specie cum cæteris individuis habuissent essentiam, id quod impossibile. De corruptibilibus ergo res est in aprico. De incorruptibilibus (quales sunt Aristoteli cælum & intelligentiæ) an sint ex numero eorum, quæ facta sunt, difficultas esse poterat. Equidem Ethnicos Cælum pro Deo agnovisse testis est Theod. (9.) *Videntes enim* (sunt verba Cyrilli apud Jac. Martini (10.) *cælestium corporum immutabilitatem, congruam & perpetuam motionem, ordinem quoq; bene aptatum, item certas leges lune, certos & definitos ortus & occasus solis Deum esse cælum suspicabantur.* Huc accedit, quod Arist. (11.) doceat Cælum esse *ἀγέννητον* h.e. interprete Thoma (12.) ingenerabile.

n) lib. 5. Phys.
C. 1. 4.

9) 6. Grec.
aff. in pr.
1) Exerc. Met.
lib. 2. p. 046.

11) l. 1. Cæl. C.
3. t. 20.
12) Qu. 46.
art. in resp.
ad 3.

12] *Disp. 20.*

Met. Sect. 1.

§ 2.

(v) *Inst. Phys.*

p. 426.

§ *loc. dict.*

o] *Inst. Phys.*

Lib. 1. p. 29.

o] *dict. loc.*

bile. Sed nihil obstat. Nam quod Coelum sit factum prob.
(1.) Quia est Ens materiatum. Unde sic colligo: Quicquid
est Ens materiatum, id à se ipso esse non potest, adeoq; est
factum. Sed Coelum &c. E. Majorem probat prolixè Svarez,
(u.) quia materia à se ipsa esse non potest propter summam
suam imperfectionem. Minorem probat B. Sperling (v.)
hoc Syllogismo: O. Corpus naturale materiam habet.
Coelum est corpus naturale. E. Præmissas vide sufficienter
probatas à Physicò sui temporis accuratissimo (z.) (2.) quia
est longe infra perfectionem hominis (tanquã corruptibili-
lis) positum. Quod si ergo perfectius (e.g. homo) est factus
per hæcenus dicta, quidni etiam Coelum, tanquam imper-
fectius quid, erit factum. Ratio Consequentiae est. Quia ali-
as Coelum si non esset factum, longe perfectius esset homi-
ne, id quod inauditum in Philosophia. Deinde quod
Ethnicos attinet, dico, ab horum exemplo ad rei veritatem
colligere minimè licere. Perinde enim esset, ac si h. m. colli-
gere velles: Ethnici quidam pro Deo habuerunt cepas, alli-
um &c. E. Cepas & allium &c. pro Diis sunt habenda. Certe
consequentiam ipsi saniores Gentiles negabunt. Ad aucto-
ritatem verò Aristotelis Resp. cum Zeifoldo: (o.) Non vi-
dendum, quis dicat, sed quid dicatur. Deinde distingvimus
inter assertionem Aristotelicam *absolutam & respectivam.*
Hæc probatur ex Arist. verbis, non illa. Etenim confert Phi-
losophus (x.) stabilitatem coeli cum aliarum rerum mu-
tabilitate & fragilitate, & hoc respectu dicit Coelum esse
αὐτὸν. Restat, ut ostendamus, *Intelligentias esse factas.*
Argumentamur:

Quorumcunq; sunt plura, illa facta sunt.

Sed intelligentiarum sunt plures. E.

*Maj. prob. Quia aliàs sequeretur plura esse independentia,
repugnat.*

atq; dari etiam progressum in infinitum, quorum utrumq;
repugnat. Conf. sis Raymundum Lullium. (e)
Min. ex terminis patet.

e] in Oper. de
Artic. Fidei
p. m. 948. 949.

§. 9. Atq; ita ostensâ Minore Argumenti generalis
dubium nullum superesse potest, de singularum partium
mundo existentium (adeoq; & mundi ipsius, tanquam
totius) productione id quod probandum nobis incumbe-
bat.

§. 10. Porro ex probatis ita argumentamur:

*Id, à quo mundus, & quæ velut ejus partes in eo con-
tinentur, facta sunt, aut factum est ab alio, aut est
Ens à se ipso, adeoq; prima rerum aliarum omnium
Causa. Sed non est factum ab alio. E.*

Maj. certa est vi contradictoriè oppositorum, inter qua
non dari medium, docent Logici.

Min. si enim esset factum ab alio, tum ulterius de eo inqui-
rendum esset, à quo hoc sit factum: illud rursus vel à se ipso,
vel ab alio, si à se, habemus intentum. Si ab alio, de eo iterum
quæreretur, à quo hoc sit factum, usq; tandem subsisten-
dum sit in Ente non facto, aut procedendum in infinitum,
aut circulus committendus, quod utrumq; iterum impossi-
bile est per hæc hactenus demonstrata.

Stabit ergo *Conclusio* firma: dari nempe *Ens non factum
ab alio*, i. e. Causam simpliciter primâ, quæ ab omni Causa
alia independenter agit, ut loquitur Dn. Rudrauff. (σ.) Causa
autem talis Deus est per supra dicta. E. Deus datur, quod
probandum erat.

σ) Curs. Met.
Disp. X. de
Caus. Eff.

§. 11. Atq; hoc est Argumentum, quod, ut mihi vide-
tur, omnium efficacissimè demonstrat Dei existentiam,
quam tamen præterea Theologi pariter, atq; Philosophi
probant (1.) à mundi totius mirabili connexione atq; ordinatione,
(2.) à mundi constitutione, rerumq; in eo contentarum pulchritudine
ad.

[1] in saepe
 laud. Disp. à
 S. 70. ad fin.
 v) in Tract.
 de Deo in
 lum. nat. re-
 pras. Exerc. 5.
 p. 105. seq.
 Q Exam. Elēt
 Ath. specul. p.
 25. seqq.
 x) Syst. Theol.
 Tom. II. pag.
 110. seqq.
 ψ) In Theol.
 Philos. Exhib
 4. p. 42 seqq.
 ω) Pneum.
 Disp. 3 p. 98.
 seqq.
 a) Pneum. p.
 256. seqq.
 b) Theol Nat
 Disp. 1. de Deo
 p. 5. seqq.
 c) Theol. Nat.
 qu. 1. p. 24.
 seqq.
 d) Exerc.
 Met. Lib. 2.

admiranda, [3] à regulari mundi totiq; conseruatione planè admirabi-
 li. [4.] à mundi gubernatione, omniumq; rerum, quas iste continet, in
 eundem finem conspiratione, [5.] à miraculis in natura aliquando pa-
 tratis, [6.] ab unanimi omnium gentium consensu, &c. Quæ etsi sin-
 gula inuictè (si ultimum excipias, quod est Topicum) pro-
 bent numen aliquod supremum, quod est Deus, existere:
 tamen obstante angustia chartarum silentio prætereo. Vide
 interim in primis Excell. Dn. Donati (τ) & post hunc Dn. D.
 Osiand. (υ) Dn. D. Wagner. (φ.) Dn. D. Calov. (χ.) Dn. D. Ru-
 drauff. (ψ.) B. D. Clotzius. (ω.) Dn. Georg. Meyerum (α.) Dn.
 Hundeshagen. (β.) Dn. D. Joh. Meisnerum (c.) B. Jac. Martini
 (d.) B. Ebelium, (e.) Franc. Svarez. (f.) Paul. Voëtium, (g.) &
 plures alios, quos allegatos vide apud B. Jac. Martini. (h.)

SECTIO II. προβληματα
 Problema I.

An dentur, vel saltem dari possint Athei?

Ἐπιγνησι.

§. I. Dissidentes h. l. non uno eodemq; modo à
 nobis divortium faciunt. Sunt enim alii, qui simpliciter
 affirmant Atheos & olim existisse, & hodie adhuc existare:
 alii verò negant quidem Atheos dari actu, dari tamen pos-
 se, implicite affirmantes, dum negant notitiam DEI
 ἑαυτοτον. Ad priorem classē cum primis pertinet Clau-
 bergius (α), pro sua sententia allegans etiam Hispanum
 quendam, Joh. de Spagne. Ad posteriorem refer præter
 Photinianos (Socinum β, Ostorodum γ, & Val. Baumgart,
 Apostatam & Professore Theologiae Claudiopoli Trans-
 sylvanorum δ.) Arminianos sive Remonstrantes in Belgio.
 Quibus accenseri possunt etiam Calvinianorum nonnulli,
 nempe

Ex. 4. Theor. 1. e) In Oper. Philos. Coll. Met. Part Spec. p. 1201. seqq. f) Tom 2.
 Disp. Met. 29 p. 19. seqq. g) Theol. Nat. Ref. p. 21. seqq. h) loc. cit. α) Tract. de Cogn.
 Dei nostri Exerc. 1. Tb. 13. p. 11. β) Prælect. Tb. C. 2. γ) In Justit. δ) In Comp. Tb. Msc.

nempe Ludov. Crocius 6., Marc. Fried. Wendelinus 7., & qui
hiscæ præluxit, Clem. Timplerus 8., apertè negans ratio-
num trigà in medium adductà cognitionem de Dei exi-
stentia homini esse innatam. A quibus tamen dissentiunt
Calvinus, 9. Zanchius, 10. Ursinus, 11. Polanus, 12. Alstedius, 13.
& alii.

§.2. Cæterùm quod ad statum Controversiæ atti-
net, repetantur, quæ supra in sect. præced. v. exposita sunt,
ex quibus hanc Conclusionem elicimus: *Atheus Theoreticus
perfectus atq; directus non datur, neq; dari saltem potest.*

§.3. Pro asserto probando ita colligimus:

*Si Θεογνωσία est insita, nativa, & à primordiis vitæ
impressa, sequitur non dari Atheos Theoreticos di-
rectos atq; perfectos.*

Sed verum prius, E. & posterius.

Consequentia Majoris immotæ est evidentia, vi opposito-
rum. Quia quemadmodum Θεογνωσία infert habitum, ita
ἀθεισμός privationem habitûs. Deinde quod impressum est,
non aliter ac reliquæ κοινὰ ἐννοιαί, à primordiis vitæ uni ho-
mini, id omnibus hominibus inest. Si inest, non possunt da-
ri Athei, utpote quibus Θεογνωσία non inesse supponitur.

Minor probatur tali prosyllogismo:

*Quicquid (1.) inest naturâ, (2.) inscriptum in cordibus
omnium omnino hominum, (3.) stimulat conscientiam
ad accusationem vel excusationem, etiam remotâ omnî
lege extrinsecus latâ, & formidabili pœnâ transgressio-
nem illius subsequente, illud est insitum, nativum, & à
prima hominis origine menti impressum.*

Sed Θεογνωσία (1.) inest naturâ, (2.) inscripta est & c. E.

Nexus Majoris est adamantinus. Nam I° inesse naturâ op-
ponitur I° adharere institutione, vel I° communicari traditi-
one. Est enim *Natura*, quasi nascitura, exponente Syarez., &

B Deinde

1) Syntagm.

Tb. 1.3.c.2.

2) in Theol. l.

1.c.1.

3) Met. Syst.

lib. 4.c.2.

Prob. 2.

4) lib. 1. Inst.

c. 3.

5) in Comp.

Theol. Loc. 13

p. 8.

6) Tract. Th.

Tom. 1.p. 38.

39. & explic.

Catech. p. 35.

7) Syntagm.

Tb. 1.2.c.4.

8) Theol. Nat.

P. 1.C.2.

9) Tb. I. & III.

10) Diss. Met.

15 p. 272. A.V.

Deinde id, quo stimulat Conscientiã modo dicto non potest non esse internum aliquod principium directivum, à primo conceptionis momento summi iudicis digito inscriptum.

o) Rom. 2, 14.

15

π) Theol.

Zach. Part.

II. Disp. 6. q. 1.

ε) in Exercit.

de Deo in

lum. nat. rep.

passim.

Minor præterquam quod ipsissimis fere verbis contineatur in dicto classico Apostoli, σ. (Conf. de eo Dorscheus, π. & Dn. D. Joh. Ad. Osiand, ρ.) potest insuper etiam inde probari, quod experienciã sit compertum, ipsos Gentiles extra revelationem absq; speciali Sp. S. gratia, Deum cognovisse (etsi cognitione imperfectã) eumq; ut supremum numen coluisse, quod certè non fecissent, nisi aliquem internum sensum divini cujusdam numinis apud se experti essent. De Conscientia res tam est certa, quàm certissima. Quod rursus probatur communi experienciã, dari sc. in omnibus hominibus & sceleratissimis, nulliq; superiori potestati subjectis, iudicem aliquem internum, qui scelera accusat, legem & vindicem, cui ratio & pœna reddenda, sistit, ut inde exurgat metus & angor propter imminens supplicium: contra rectè facta approbat tacitè & laudat, ut inde exurgat gaudium ab præsentem remunerationem boni. Conf. si placet, quæ in hanc rem eruditè disputant Dn. D. Meisnerus, σ. & L. Meyerus, τ.

σ) Theol. Nat

Qv. 1. p. 26. sq.

τ) Pneum. p.

249. seqq.

§. 4. Interim tamen cave dicas, hanc Propositionem: *Deus est*, æque esse ex terminis notam, ac prima principia: Duo & tria sunt quinq; & c. quamvis aliàs rectè dici, omnino asseramus, *Deum esse*, principium esse nobiscum natum, atq; naturaliter inditum, quicquid in contrarium disputent Paul. Vöet, υ. & Schullerus, φ.

υ) Theol. Nat

Ref. p. 23.

φ. Li. 2. Exerc.

Phil. Exerc. 3.

p. 122.

Problema II.

Quid habendum de argumentis b. l. petitis partim ab ideis, partim à magicis effectibus?

Εξυνησε.

§. 1. Nolo nunc variorum varia argumenta ad in
cudem

cudem Disputationis revocare: suffecerit mihi duo saltem
examinasse, quæ partim ab novitatem, partim ob felicem
successum [ut putant] plausibilia præ reliquis videri pote-
rant.

§.2. Atq; quod *primum* attinet, *Renatus des Cartes*,
qui ut Herostratus ille, ex facibus ardentibus Dianæ Ephe-
sinæ templo illatis, nominis perpetuitatem est consecutus,
conquerentibus quàm multis Batavis, existimat, ante sua
tempora firmas non datas esse demonstrationes, quibus
homines existentiam divini numinis in dubium trahen-
tes, convinci potuerint; Quare homo iste, cui non nisi
proprii ingenii inventa placuere,

————— priscisq; novisq;
ignorata Auctor nobis miracula promit,
dum talem discursum instituit:

*Cujuscunq; idea existit in mente mea, illud ipsum ex-
istit in rerum natura.*

Sed Dei idea existit in mente mea. E.

Deus existit.

Paulò aliter verbis Heereboordii x. propositum vi-
de à Dn. Donati ψ. Per *ideam* verò *Dei* illā intelligit, quam
quisq; in mente sua jam inde à teneris ungviculis persen-
tiscit: hanc enim cum Ens perfectissimum repræsenter,
non posse ab ulla Caussa profectam esse, putat, nisi in qua
tantūdem sit ad minimum realitatis formalis, quantum
ipsa objectivæ continet. Sed Resp. nullius id argumen-
tum ponderis futurum apud Atheum; Quivis enim qui
vel micam falis habet, perspiciet facilè, Majorem simplici-
ter fallere. Nam concipe e.g. Chimærā, montem aureum,
aut quodcunq; aliud Ens rationis, & habebis ideam in
mente tua, non tamen illa Entia rationis existent in rerum

B a natura

x) lib. 2. Pnev.
c. 1. ad Theor.
3. 5. 4.
ψ) Disp. cit.
§. 27.

o] *Disp. cit. S.*
23. seqq.
a) *Tract. cit.*
Exerc. 5. p.
94. seqq.
β) *Tract. cit.*
p. 20. S. 46.
γ) *Tom. I.*
Comment.
in l. Thom.
Disp. 20. c. 4.

natura. Deinde ad Min. Resp. hanc etiam negando. Nam Deus existit semper in rerum natura, etsi Atheus, vel alius quicumque nullam ideam de eo formet, aliud quippe est ideam Dei in mente habere, & aliud notitiam quandam Dei insitam habere, hoc homini quovis momento competit, illud non item. Plura in hanc sententiam prolixè & eruditè disputata vide apud Dn. Donati, o. Dn. D. Osiand, o. Dn. D. Wagner β.

§. 3. Neq; verò probari potest argumentum alterum ab effectibus magicis defumtum. Scilicet Vasquez & novam quandam nobis methodum Atheos convincendi præscribit seqq. verbis: A viris magna auctoritatis, inquit, nempe in Gallia & Anglia, ubi nunc Atheismus maximè viget, perditissimos homines ab Atheismo facile revocari, dum magicis artibus in aliis, aut in propriis, mirabiles effectus experiuntur, qui omnem humanam & visibilem potentiam superant: quibus coacti credunt, præter ea, que sub aspectum cadunt, aliquid spirituale & potentioris virtutis esse, quo admissio, facilius in eam sententiam adducuntur, ut numen aliquod fateantur: hoc enim ideo negant, quòd nihil aliud præter ista corpora visibilia esse putant: peiores quidem Saduceis, qui quamquam spiritum creatum, & animam immortalitatem negabant, Deum tamen sacrificiis agnoscebant: Quare testantur viri gravissimi, eo magis in Gallia & Anglia homines ab Atheismo detineri, quo avidius magicis artibus student. Quod nisi inter hæreticos Deus permisisset, pene omnes jam in Atheismo versarentur.

§. 4. Verùm Resp. (1.) supponere id, quod probandum adhuc erat Vasquezio. Etsi enim concedamus Angelorum existentiam evidentiâ morali ab effectibus posse demonstrari: negamus tamen omnino effectus adequatos & proprios ex sola ratione naturali (sepositâ scripturâ) deprimi posse, quibus evidenter, evidentiâ vel Metaphysicâ, vel propriè Physicâ eorum existentia demonstratur. Ita nobiscum sentiunt ex asse Gregor. de Valent.

Valent. (6) Becanus (6) Cornæus ζ, E nostratibus B. Gerhar-
dus, Hutterus, Meisnerus, Calovius, Clotzius, Ebelius. η,
Vid. Dn. Rudrauff θ, (2) Sed positō tantisper, nobis ex
sola ratione naturali innotescere Angelorum existentiam,
non tamen statim assentietur magus Atheus Conclusioni
huic: *Deus est.* Nam potest Magus præcisis cæteris ad
Deum deveniendi mediis & viis ultimatō in Dæmone sub-
sistere: quin imò sæpe Diabolus homines miseros per
magiam invitat captivatq; , ut potius à Deo abducantur,
quam à principe tenebrarum ad verum numen agnoscen-
dum adducantur. (3.) Crimen falsi committit acutus ille
(ut vocatur) Theologus, eo quòd dicat, tunc temporis, ubi
ille vixit, Atheismum maximè viguisse in Anglia. Videtur
enim id dixisse ex inveterato Hispanorum [qualis est Vas-
quez] in Gallos & Anglos odio, iudice Osiandro ι, (4.)
Id etiam apertè falsum, Deum ideo magiam inter hæreti-
cos (ut vocat quosvis extra Ecclesiam Romano-Catholi-
cam degentes) permisisse, ut Athei convertantur. An
non enim alia media suppetunt (nempe lumen naturæ &
scripturæ) quibus sufficienter confundi potest Atheis-
mus?

§. 5. Nec est quod regerat Vasquez, Mornæum κ,
legisse, quibusdam, qui non nisi visa crederent, arte Magi-
cæ dæmones exhibitos, his conspectis Deum etiam credidif-
se. Quibus verbis fidem facere poterat Plutarchus λ,
dum tale exemplum affert, quòd Præses quidam Cili-
ciæ Atheus Deum crediderit, cum Mopsi oraculum con-
suluisset, & Dæmon quæstioni obsignatæ respondisset.
Sed Resp. (1.) Quod rarissimè & per accidens salt. fit, id
non fit semper. (2.) præposterum (imò & periculosum)
est Diaboli manu ad Deum adduci, ut idem ait Mornæ-

us μ.

§. 6. Hæc

δ) Part. 1. p.

1015.

ε) Tom. 1. Th.

p. 313.

ζ) p. 363.

η) Aphor. Met.

θ) Theol. Phil.

Exhib.

ι) p. 171. 172.

κ) Exerc. s. p.

96.

λ) lib. de Ve-
rit. relig.

Christ. C. 1.

p. 13.

μ) Tract. de
orac. def.

μ) dict. loc.

ξ. Tract. sepe
laud. p. 63.
seqq.
(o) Disp. de
Ath. p. 39.
Seqq.
π. Diss. cit. §
13. seqq.

ε. sect. 1. ad
θεο. ix §. 10.
σ. lib. ii. de
Civ. Dei.
τ. lib. 2. sent.
Dist. 1. Qu. 1.
Art. 2.
υ. ibidem.
Qu. 2. Concl.
φ. Lib. 7. de
peren. Phil.
C. 4.
χ. lib. 2. sent.
Dist. 1. Qu. 1.
Art. 2. 3.
ψ. Disp. 20.
Met. 5. 6
ω. lib. 8. Phys.
C. 2. Qu. 6, 7.
α. Disp. 12 Ph-
ys. S. 1.
β. Tract. 2.
Part. 1. Phys.
Disp. 8.

§. 6. Hæc fere erant, quæ ad dicta 'argumenta' re-
gerere cogitabam. Reliqua quæ h. l. urgeri solent, exami-
nata Vide sis apud Dn. D. Joh. Ad. Osiand. ξ, Dn. Rudr.
o, Dn. Donati, π, & alios.

SECTIO ΑΥΛΙΣΤΙΚΗ.

§. 1. Antequam concludamus hanc nostram Exer-
citationem placet paucis, quid Dissidentes ad dicta ex-
cipiant, delibasse. Excipiunt autem ad Conclusionem
Argumenti nostri ε, duo imprimis; (1.) Totum robur ar-
gumenti inniti falsæ hypothese; Cum creatio teste August, σ.
vel leviter saltem, vel omnino non cognosci possit, ex lu-
mine naturali, quod calculo suo comprobant Marsilius γ. &
apud Capreolum υ. Aureolus (2.) Non sequi: Datur Causa
universaliter prima, E. hæc ipsa est Deus, cum possit esse In-
dividuum aliquod vagum ac incertum, e. g. Coelum juxta
Diagoram, aut Fortuna juxta Epicureos.

§. 2. Resp. ad primum (1.) Falsum esse, argumentum
nostrum inniti falsæ hypothese. Possit enim Creationem ex
lumine naturæ ostendi, supra probatum ex inductione re-
rum in mundo contentarum: & prolixius probatam vide
sis apud Eugubinum, φ. Thomam, χ. Svarez, ψ. Conimbri-
censes Dd ω. Mendozā, α. Franc. Bonæ Spei, β. Philippinum à S.
Trin. γ. B. Jac. Martini, δ. B. Scharff, ε. Dn. D. Calovium, ζ. B.
Clotz, η. B. Meisn. θ. Paul. Voetium, ι. & alios. (2.) Quod Augu-
stinum attinet, is pro Dissidente prorsus non facit.

Augustinus enim aliud non dicit, quàm hoc: *quod dicit Deus
mundum fecerit, nulli tutius credimus, quam ipsi Deo.* Insi-
tuit

γ. Part. 3. Sum. Phil. Qu. 25. Art. 2. (δ.) in Exerc. Met. l. b. 1. Exerc.
5. p. 224. & Lib. 2. Exerc. 5. Theor. 1. p. 862. seqq. (ε) Lib. 2. Pnev-
m. l. c. 5. (ζ) Tom 3. Syst. Th. p. 911. seqq. (η) Pnev. Disp. 15 p. 805.
(θ) Phil. Sob. P. I. Sect. 3. p. 405. (ι) Theol. Nat. Ref. p. 443. seqq.

tuit ergo comparationem inter certitudinem ortam ex cognitione naturali & revelata, hancq; illi præfert, nobis etiã libenter adstipulantibus: interim tamen non omnem planè denegat certitudinem ipsi cognitioni naturali, quantum ad creationem, uti concedere tenebitur Dissentiens, dum fatetur Creationem teste Augustino vel *leviter salt.* cognosci posse. At quod *leviter* cognoscitur, cognoscitur nihilominus, etsi non perfectissimè. (3.) auctoritas Marfilii & Aureoli tanta non est, ut nobis contrarium persuadere possit, utp. qui longè plures pro nostra sententia paulò ante allegavimus.

§ 3. *ad secundum.* Seqvi omnino evidenter: *Datur Caussa universaliter prima, & est Deus;* Nam dum *universaliter prima* vocatur, includitur omnis superior, absolutaq; independentia includitur. Sed verò absolutum illud independentens in Ordine Caussarum nobis Deus est, per supra supposita. Tametsi enim *formaliter* Caussa prima & Deus distingvi rectè dicantur: *materialiter* tamen sibi identificantur, non fecus ac in genere hominum Caussa secunda & Pater generans sobolem. Atq; ita etiam Sponte ruit probatio adducta; Nam nominata Caussa universaliter prima, statim concipio aliquod Individuum signatum & certum, quod est Deus, minimè vagum, quod sit vel Cœlum vel Fortuna. Aut si intellectu malè disposito alterutrum concipiat Atheus pro absolutè independente, mox mutabit sententiam, ubi explicatam habuerit naturam vel Cœli vel Fortunæ, videbitq; nomine *Caussæ universaliter primæ* neutrum venire posse. De priori res certissima est ex superioribus, ubi patuit Cœlum potius esse aliquod Ens dependens. *Fortuna* verò quoniam cum Caussa per accidens eoincidit, ex consensu plerorumq; Philosophorum, evidens est, *Caus-*

2. lib. 2. Phys.
Text. 52.
2. Exerc. Met.
Lib. 2. Exerc.
5. Tb. 4. p. 899
μ. Lib. 1. Con-
tra Acad.
Cap. 1.

Caussam universaliter primam & independentem esse non posse. Rectè Aristoteles: *Ubi voluntas, ait, quæ deliberat, effectum prestare non potest: sed evenit aliud præter consilium agentis ob externam quandam vim, id Fortunâ evenire dicitur.* Conf. B. Jac. Martini 2. pro se allegans Augustinum. *§ 4. Sed vela contrahenda sunt. Reliquar. Objectionum resolutionem reservamus ad ipsum conflictum Disputationis. Confer interim Disputationem nostram de Providentiâ naturali. Nos hîc concludimus cum verbis Cæcili Cypriani: Summa delicti est, nolle eum agnoscere, quem ignorare non possis.*

SOLI DEO GLORIA.

Hæresis est atrox, Atheismus atrocior audit,
Nil sani retinet Theologia DEI.
Nam DEUS, & quæ sunt *Mysteria* dia negantur,
Sic perit omne bonum, sic perit ipsa salus.
Talia Tu monstras FAUTOR, cum PRÆSIDE claro,
Hoc studium Domino perplacet usq; DEO.
Ipse DEUS *Studiis vestris* benedicat ab alto,
Vos olim PATRIÆ restituatq; bene.
Floreat in PATRIA Vestra sanctissima Christi
Relligio, cesset sic Atheismus ibi.
Floreat & studium vestrum, fructusq; feratis
Multiplices Sacris Cœtibus, atq; Bonis!

JOHANNES Deutschmann / D.

Mina quæ Charites, atq; omnia quæ Sacra
Musæ

Numina semper habent, fortiter illa
tenes:

Promovet hinc Temet virtus; hinc vota
reposcunt,

Ut tandem vestrâ Sidus in Urbe sies:

Hinc quoq; dum scandis Cathedram mitto pia vota;

O Deus, affer opem! da bona cuncta precor.

ABRAHAM CALOVIUS, D.

Præstantissimo Juveni

GEORGIO TVTIO Transsylvano

Amico ob doctrinâ cum pietate conjunctam
præcipuè mihi charo.

S. P. D.

CONRADUS SAMUEL SCHURZFLEISCH, P.P.

Isti homines planè degeneres perditiq; sunt, qui etsi Deum sum-
ma veneratione colendum esse sciunt, tamen, non modo non
profitentur & celebrant, sed nequidem eum scire, vitâ mori-
busq; præ se ferunt. Quos *M. Furius Camillus* recti quondam exem-
pli Vir non tam erroris, cujus causam ipsi nullam habent, quàm fla-
gitii scelerisq; coarguet atq; convincet, affirmaturus, si ab inferis
suscitari posset, *omnia prosperè evenisse sequentibus Deos, adversa
spernentibus.* Adeò ut si maximè is de DEO alioquin perperam sen-
serit, religionisq; rectum ac salutare officium ignoraverit, tamen
hoc impio quoq; cultu Deum esse satis superq; probaverit, quippe
qui ad ejus templa supplicandum esse edixit, ut populum multis
cladibus afflictum respiceret tandem, & rursus felicem fortuna-
tumq; præstaret. Proinde non possum non indignari, si quando
vel lego vel audio fuisse viros omnium opinione doctos, qui non
putarint esse Deum, & vim, coelestem Numenq; Sanctum secus
ignorari

E

ignorari

ignorari posse aliis persuadere. voluerint quos maximam Deo face-
re injuriam, vel solo *Camilli* exemplo conficiamus, qui Deum ab
Romanis offensum prolixè & graviter commemorat, cultumq;
divinum argumentis ad eam causam efficacissimis à Martio popu-
lo requirit, religionisq; naturalis veritatem abunde demonstrat,
quæ sic ab unoquoq; adhibenda est, ut ad verum patefactumq; De-
um piè investigandum dirigatur. Qui contra fecerint *Pomponatii*
Vaniniq; levibus atq; futilibus rationibus decepti sanè digni mihi
videntur, qui à *Camillo*, etsi hanc salutarem viam non ingresso, ex-
plodantur. Nec tempus, nec instituti ratio patitur, ut ad eos refel-
lendos momentum afferam, sive quòd jam multi ante me hanc
peram occuparunt, sive quòd Tu ipse hoc propositum consequi
rectè utiliterq; studes. Nisi quòd Te monendum duxi, ut postquam
argumenti hujus disceptandi occasionem sumpsisti, *Dialogum he-*
ptaplomeren, *Vanini* dubium, an *Postelli* opus, sollicitè expendas,
nec non *Thomæ Brounii* incertas ancipitesq; sententias caveas,
impiasq; *Spinose* argutias non tantùm auctoritatibus, quæ passim
extant, sed etiam veris solidisq; rationibus dissolvas, nec prius de
ea statione decedas, quàm omne robur impiæ Sectæ prostratum
perculsumq; jaceat, ut his rebus & Tu, & qui tua studia ornat Do-
ctissimus M. GREISSINGIUS, magnos uberesq; doctrinæ pariter
& pietatis fructus Patriæ, quæ vos expectat, magna cum laude
Nominis Vestri afferatis. Festinantissimè
Witteberge & Museo Eid. Decembr.

Anno Recuperatæ gratiæ clō Ibc LXXVII.

Non satis est multos libros legisse, sed ars est,
Docto lecta alios ore docere palam.
Hoc attendis ubi, multò suavissime Tuti,
Gratulor, haud levis hinc fructus & usus
erit.

Christianus Donati, Log. ac
Metaph. P.P.

Madrigal

Madrigal.

Die Welt ist ohne Gott:
Weil in der Welt nichts als nur Goldt
regirt.

Doch ist das Goldt
Nichts als ein gelber Koth.
O schöne Welt!
Wie wird so manches Bluth
Durch Goldt/ das zeuget Wollust-ü bermuth/
Von Tugend ab zum Laster-Steig geführt.
Drumb klagen wier ja recht den Menschen
Orden

Weil ieder fast ein Ohn-Gott worden.
Ich liebe Gott/ein Ander liebe Goldt.

Seinem vielwerthen Herrn Haußaenossen/
als derselbe von dem **DM GDTZ**
rühmlichst Disputirte / schrieb solches
zu ehren

Gottfried Nicol. Schleenstein
J.V.D.

DOcta Sophum cupidâ volvis qvi *Junia* a mente,
TUT I, præclari Patris imago tui;
Fas est, à nostris etiam contabere Musis,
Sic tua, sic nostri virtus amorq; jubent,

E 2

An

*An DEUS invictè ex natura lumine possit
Ostendi, pulchrè differis atq; probas.
I bone, qvo dudum cœpisti tramite fausto,
Præmia sic studiis DACIA digna feret.*

*Ita L. M. Q. applaudebat Doctissimo Dno
Tutio suo, Contubernali & Amico pro-
batissimo, conjunctissimoq;*

M. VALENTINUS GREISSING
Præses.

Dum perstringis eos, quorum reverentia nulla
jove! demonstras, qua Tibi cura Dei
Maecte animo! duros, studiorum crede, labores,
Pensabit largis, Patria muneribus.

*Paucula hæc prolix. adfectus testandi
ergo*

*Politissimo atq; Præst. Dn. Re-
spondenti Fautori amico & Po-
pulari suo æstimatissimo adjiebat*

Thomas Zachariæ Cibinio-
Transylvanus SS. Theol. Stud.

SA! dem ist so! Gott scheint in einen Spie-
gel/

**Vor's Angesicht dem Tummel und dem
Klugel/**

**Wer leugnet dis/ der ist von Sinnen roh.
Das**

Das weist mein Freundt. So soll dann um solch
Wissen

Der Daphne Mund sein fluge Stien beküßen.

Za! dem ist so!

Dieses sakte hinzu seinen Werthgeschätztem
Freundt und treuen Stuben-Gesellen

M. Christian Friederich Braune

Von Mägeln auß Meissen.

PRæside GREISSINGO TVTIVS nunc pulpita scandis,
Laudo conatus: perge nitere tuis.

Maçte isthoc studioDEUS AVTHOR munera pendet.

Ordine nam tractas, quæ super astra locant.

ὁλοκαρδίας

*apprecaturus, Concivi & Amico suo LMq̄
relinquebat*

Georgius Schüler, Cibiniô Transsylv.

S.S.Theol.& Phil.Stud.

St DEUS in cœlis: Quod NVMEN cuncta loquuntur.
Mens scelerata timet; Pagina sacra docet.

Fertur & in DOMINVM; (quicquid contraria dicitis.

Athea vota ferant.) Mens pia Quæq; Suum;

Quod Tua Facta probant; quis congratamur in unum;

Perge! Sacris Studiis; sic meditare Deum.

Apposuit

Pereximto Dno Respondenti Amico & Con-

Terraneo intimo; in bonum omen;

& constantissima Amicitia votum

Paucula hæc

JOHANNES Oltardus, Cibiniô- Transylva.

SS.Theol.& Phil.Stud.

Invidiæ

Invidia quondam nisi fortis Hector
Impetus sortis penetrasset audax
Facta quis nōsset? mediis lateret
Fama sub umbris
Nempe per duros fatigare casus
Di Viros semper voluere fortes.
Forte pugnandum, bona pugna tandem

Signat Achillem.

JOHAN: Fridericius Cib. T.
S. S. Theol. Stud.

Somnia falsiloquū memoras dum rite Sophorum;
Queis haud sunt curæ magni sacra iussa Tonantis
Quiq; dari Numen perversō corde negabant.
Hoc cupio: faxit, verbō qui territat orbem;
Cujus, ob ore tuo, nunc prodit gloria vindex.
Tandem ut conversi noscant sua crimina; soli
Dentq; Deo laudes, celebrant quem cuncta creata.
Ast, Tibi, Palladias, dum vis exponere merces
Leucoreā primum, voveo, feliciter isthæc
Cedant; postq; ferant sua præmia digna labores!

Franciscus Czekelius Mediâ-
Transylv. SS. Theol. Stud.

Naturæ satagens aperire librum omne parentis
Suscipis egregium mentis (Amice!) decus.

Nam

Nam qui *natura* ignarus, penetrabilia certè
Scriptura nunquam certus adire valet:
Crescit enim studium primò rudiora sequendo,
Augetur denum sic magis atq; magis.
Quod tibi contingat, cupio de pectore Puro,
Et capias posthæc Præmia digna, volo.

*Paucissimjs hisce Virum Pietate atq; Eruditione Li-
teratissimum Dnum Georgium Tutium, Amicum
Et Affinem suum Longè Charissimum Venera-
batur.*

LAURENTIUS Wagner / Schasburgò.
Transfyl: S.S. Theol. Stud:

Hoc scelus est ingens & inexcusabilis error l
Dum cernas ipsum, nec fateare, Deum.
His defendendis multi culpæ levandis,
Cum vero pugnans aggrediuntur opus.
Quos contra accensus divinitus, arma capessis,
Tò verum clarâ luce juvare paras,
Talia præstanti Sociis adjunctus & ipse,
Te penes ut maneat palma cupita, precor.

Iohannes Franck Bistr.
Transsylv. SS. Th. Ph. St.

Sudorem comitatur honor mercesq; laborem
Hoc tuâ ceu virtus sedula te monuit
Fortiter id tentas, doctorum stans in arena
Asseris à falso dogmata vera probè:

Sic

*Sic sanè decet Albiacas coluisse Camenas,
De Studiis specimen reddere posse suis.
Hacce viâ contrêta sequi vestigia doctûm
Perge, Patrum parilis teq̄, manebit Honor.*

Hæc animò quàm calamò, meliori sinceria affectus
testandi l.mq̄ f.

JOHANNIS Roth / Erkedinò-Tran.
SS.Th.&Philos. Studios.

Ung. VI 59

ULB Halle 3
004 186 672

f
56.

VD 17.

Juni 2000 U,

EXERCITATIO ACADEMICA
POSTERIOR
DE
ATHEISMO,
Opposita inprimis Renato des Cartes, & Matthiæ Knutzen.

QVAM
In Illustri ad Albim Universitate
Auspice DEO, iustissimo Atheismi Vindice,
& PRÆSIDE
M. VALENTINO GREISSING,
Coronâ Transylvano, SEREN. ELECT.

SAX. Alumno.
*Fautore ac Amico honorando, Populari Contubernaliq̃
suo estumatisimo,*
publico eruditorum examini sistit
GEORGIUS TUTIUS Kis-Schenckino
Transylvanus Saxo.
Ad diem 18. Decembr. A. O. R. M DC LXXVII.
IN AUDITORIO VETERIS COLLÈGII.

WITTEBERGÆ,
Literis JOHANNIS WILCKII

S. Michæelis.

cras ditonabit.

17

h. 2878

